

15329

4 p 10 p 10 p

7 p 5 p 10 p

10 p 10 p 10 p

321
4-83

15 JAN 2010

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓ. ԴԱՇԵԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրադարան «Աշխատաւոր»-ի № 12.

Գ. Ն. ԿՐԸՆԻՑԿԻ

Ի՞նչ է ֆեդերասիա

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուս, աղաւ թարգմ իրաջեկ.

է 20 ԿՈՊ.

321

4-83

Թիֆլիս

«Աշխատաւոր»

1918

24.05.2013

15329

321
4-23

26 SEP 2006

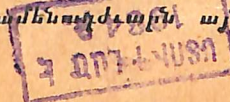
Գ. Ն. Կրժճեցի

ԻՆՁԷ ՓԵՊԵՐԱՏԻԻ ՀՐԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
(Ռուսական Ֆեդերացիա)

Փոթորկալոյդ ժամանակ ենք ապ-
րում: Թնդանոթների անլուլի որոտի և
համաշխարհային հրդեհի ըստորագոյն
լոյսի տակ կազմակերպւում է երիտա-
սարդ ռուսական պետութիւնը նոր
հիմունքներով: Դժւարին է այդ կազ-
մակերպումը: Դժւարին նրանով, որ
Ռուսաստանի շեմքին կանգնած է զօ-
րեղ թշնամին, որն այնպէս ատում է
մեր ազատութիւնը:

Եւ ահա այսպիսի ծանր պայմաննե-
րում մենք պիտի կոփենք մեր մանուկ
երջանկութիւնը, հարթենք կեանքի
նոր ուղիներ:

Մինչև այժմ մեր յոջեր դրած
հղիւրներից ամենուղիւն այն էր,

1287

1287-93

Թէ Բնչ պետական ձև պիտի ունենայ Ռուսաստանը—առաջևայ նման միապետութիւն, թէ հանրապետութիւն:

Այսօր արդէն այս հարցը չի կարող երկու պատասխան ունենալ. Սահմանադիր Ժողովն արդէն որոշել է հանրապետութիւն, ոչ ազնական, բուրժուական, այլ ռամկավար, աշխնքն՝ Ժողովրդական հանրապետութիւն, որի մէջ իշխանութիւնը պատկանում է ոչ թէ այս կամ այն զատակարգին, այլ ամբողջ իրաւաւոր ժողովրդին:

Թւում է, թէ հարցը հենց սրանով էլ սպառւում է.—ռամկավար հանրապետութիւն ու վերջացաւ, գնաց: Սակայն այդպէս չէ: Հարցի դժարութիւնները հենց այստեղ են թաղած: Զէ՞ որ ռուսական պետութեան կազմի մէջ մտնում է ոչ միայն ռուս ժողովուրդը, այլ և մի ամբողջ շարք ուրիշ ազգեր—մօլօրոսներ, ֆիններ, հայեր, վրացիներ և այլ բազմաթիւ ժողովուրդներ, որոնց թիւը ներկայումս հարէւրից աւելի են համարում: Այդ

բոլոր ժողովուրդներն իրարից բոլորովին տարբեր են թէ իրենց բնաւորութեամբ, թէ բաղաձայնութեամբ աստիճանով և թէ կենցաղով: Դրա համար էլ չի կարելի նրանց բոլորին ի մի խառնել, այլ հարկաւոր է իւրաքանչիւրին իրաւունք տալ ապրելու այնպէս, ինչպէս ինքն և կամենում (ազգային ինքնորոշում): Եթէ ազատութիւն ենք տալիս անհատ-քաղաքացիներին, աւելի շուտ ազատութիւն պիտի տանք նաև սուանձին ժողովուրդներին: Եւ որովհետեւ այդ բոլոր ժողովուրդներն այնուամենայնիւ կազմում են մեկ ռուսական պետութիւն, ապա նրանք պէտք է իրար հետ մի սերտ միութիւն կազմեն և հանդիսանան մի ամբողջութեան ինքնուրոյն մասերը:

Այդպիսի միութիւնն ընդունած է կոչել ֆեդերացիա, ժողովուրդների դաշնակցութիւն:

Սակայն չպէտք է այս դաշնակցութիւնը շփոթել այն դաշնակցութեան հետ, որ Ռուսաստանը ներկայումս

կնքած ունի, օրինակ, Ֆրանսիայի և Անգլիայի հետ: Այդ դաշնակցութիւնը միայն պատերազմական ընդթ ունի, դաշնակիցները պարտաւոր են ըստ կարելոյն օգնել իրար: Բայց հենց որ վերջացաւ պատերազմը, նրանցից իւրաքանչիւրը կապրի առանձին: Իսկ ֆեդերացիան այդպէս չէ. ֆեդերացիան մշտական դաշնակցութիւն է մի պետութիւն կազմող փոքր ժողովուրդների կամ փոքրամասերի:

Արդ՝—Խնչպէս և ի՞նչ նպատակով է կազմուում ժողովուրդների այդպիսի դաշնակցութիւնը. ի՞նչ բանի համար է նախկաւոր նա և ինչ միտք ունի:

Դաշնակցութիւնը կազմուում է երկու ճանապարհով. —

1. Ամենքին յայտնի է հին ճշմարտութիւնը, թէ միութիւնն ոյժ է: Եւ ահա հաւատարիմ այդ սկզբունքին, փոքրիկ ցեղերն ու ժողովուրդները միանում և մեծ միութիւններ են կազմում՝ կամ թշնամիներից պաշտպանւելու, կամ առևտրի հեշտութեան և

կամ այլ նպատակների համար, լաւ մտնելով, որ միասին աւելի դիւրին է աշխատել ու ապրել, քան ջոկ-ջոկ: Այդ ճանապարհով են առաջացել օրինակ, Զվիցերական հանրապետութիւնը, Հիւս. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները և Հար. Ամերիկեան հանրապետութիւնները որոնք բոլորն էլ զլիովին ռամկավար պետութիւններ են:

2. Երբեմն էլ, ընդհակառակը, պատահում է, որ մի պետութեան առանձին մասերը — տարբեր իրենց բնականութեան ծագումով, մտաւոր զարգացումով, սովորութիւններով, բարքերով ու կենցաղով — ձգտում են ինքնուրոյն զարգացման: Նրանց համար տանելի չէ տիրող ժողովուրդի ճնշումը և նրանք արգարացիօրէն ուղղում են ազատւել, բայց և Վիեննայի ժամանակ ցանկանալով մնալ որպէս մասեր իրենց միացնող պետութեան: Այդպէս է երկրի դրութիւնը, օրինակ, Անգլիայում, ուր ինքնավարութեան են ձգտում

Հնդկաստանը, Աւստրալիան, Կանադան
և այլն, որոնցից մի քանիսն արդէն
ստացել են այդ ինքնավարութիւնը,
իսկ միւսները՝ տակաւին ոչ, ինչպէս,
օրինակ, Իրլանդիան:

Ճիշտ այդպէս է դրութիւնը և Ռու-
սաստանում: Մի չեւայժմ հին կառա-
վարութիւնը բոլոր միջոցներով ընկ-
նում և ճնշում էր բոլոր «այլազ-
գիներին», այսինքն՝ ուսական պետու-
թեան մէջ մտնող ոչ-ռուսներին, մա-
նաւորապէս լեհերին, ուկրաինացի-
ն, հրէաներին և ֆիններին: Արգե-
լում էր նրանց խօսել և գրել իրենց
մայրենի լեզուով: մտածել իրենց ուզած
ձևով: «Անհնազանդներին» աքսորում
էր, բանտերում տանջում և պատժում:

Սակայն ընկաւ հին կառավարու-
թիւնը: Ռուսական հորիզոնում վայ-
լող ազատութիւնը վառեց և այլազգի-
նների համար: Այժմ նրանք էլ կարող
են ազատ խօսել, ապրել, մտածել,
զգալ իրենց կամեցածի պէս: Բայց և
այնպէս նրանք ամենքը խոստովանում

են՝ բացի այն, որ իրենք ֆինն են,
հայ կամ վրացի, միւսնոյն ժամանակ
նաև մեծ Ռուսաստանի քաղաքացիներ են:
Եւ ահա հարց է ծագում, ի՞նչպէս
միացնել նրանց յուսական ընդարձակ
հանրապետութեան մէջ, միացնել այն-
պէս, որ չխախտեն նրանց ազգա ին-
ցեղական իրաւունքները:

Տեսանք արդէն, որ հանրապետու-
թիւնը կարող է լինել՝ կամ ֆեդերա-
տիւ և կամ ունիտար ֆեդերացիա-
դա զաշնակցութիւն է ազատ ժո-
ղովուրդների, ըստ որում զաշնակ-
ցութեան մէջ մտնող ամեն մի ժո-
ղովուրդ վաւելում է որոշ աստիճա-
նի ինքնավարութիւն (աւտոնօմիա):
Ընդհակառակը, ունիտար հանրապե-
տութեան մէջ (օրինակ՝ Ֆրանսիայում)
պետութեան բոլոր մասերը կառավար-
ւում են միատեսակ և ինքնավարու-
թիւն չեն վայելում:

Այդպէս, օրինակ, Ֆրանսիայի մի
բաւական խոշոր մասը (հարաւը) բռնող
պրովանսալցիք ոչ մի ինքնավարու-

Թիւն չեն վայելում և պարտաւոր են ապրել սյնպէս, ինչպէս այդ ցանկանում են տիրող ֆրանսիացիք: Ճիշտ է, նրանք էլ նոյնպիսի քաղաքացիներ են ֆրանսիական հանրապետութեան, ինչպէս և ֆրանսիացիք, նրանք էլ վայելում են բոլոր իրաւունքները ֆրանսիացիներին հաւասար, բայց չէ որ նրանք, յամենայն դէպս ֆրանսիացիներ չեն և կկամենա ին իրենց մօտ, իրենց հարազատ երկրի սահմաններում ապրել իրենց ուզածի պէս և ոչ ֆրանսիացոց ցուցմունքներով:

Նոյնն է Ռուսաստանում: Վերցնենք, օրինակի համար, մալօրօսներին: Նրանք պատրաստ են վճարել հարկեր հաւասար վելիօրօսներին, պատրաստ են վերջիններիս հետ համահաւասար տանել զինուորական և միւս պետական ծառայութիւնները, բայց իրենց մօտ, իրենց հարազատ երկրում, Ուկրայնայում, մալօրօսը կամենում է լինել ինքն իրեն և ապրել իր ուզածին պէս: Իսկ այդ, իհարկէ, հնաբաւոր է մի-

միայն ֆեդերատիւ և ոչ թէ ունիտար հանրապետութեան մէջ, ուր առանձին ժողովուրդները չունին իրաւունք ինքնուրոյն և ինքնակախ զարգանալու: Մենք, որ ի լուր ամենքի, ի լուր ամբողջ աշխարհի յայտարարել ենք թէ ընդունում ենք բոլոր ժողովուրդների ազգային ինքնորոշման իրաւունքը, անկախ նրանց թւից, կարող ենք Ռուսաստանում երևակայել միայն և միայն ֆեդերատիւ հանրապետութիւն, որովհետեւ միայն նա կարող է իր մէջ մանող առանձին մասերի ինքնավարութիւնն ապահովել:

Ֆեդերատիւ և ունիտար պետութիւնների տարբերութիւնն աւելի պայծառ և ակներեւ ընդգծելու համար, համեմատենք ժամանակակից երկու պետութիւններ, մի ֆեդերատիւ Զիցերիա և մի ունիտար Լատուիա:

Ֆեդերատիւ Զիցերական հանրապետութիւնը կազմւած է 22 փոքրիկ հանրապետութիւններից, որոնք կանտօն են կոչւում: Իւրաքանչիւր կան-

տօնը, անկախ իր մեծութիւնից, վայելում է միւսներին հաւատար իրաւունքներ, թէև միւսները նրանից թէկուզ 10 անգամ մեծ լինին: Իւրաքանչիւր կանտօնը — կրկին բնդգծում ենք, անկախ իր մեծութիւնից — ուղարկում է երկու ներկայացուցիչ կամ պատգամաւոր նահանգների կամ պետութիւնների խորհուրդը: Այսպէս օրինակ՝ Ուրիի փոքրիկ կանտոնն իր շուրջ 20 հազար բնակչով ուղարկում է խորհուրդն ընդհանուրապէս — այսինքն երկու — ինչքան և Յիւրիի կամ Բերնը, որոնցից իւրաքանչիւրն ունի մօտ կէս միլիօն բնակիչ: Բոլոր գործերը վճռւում են միասին և գաշնակցութեան բոլոր նպաստները (կամ դաշնակից ժողովուրդները) օգտւում են կատարելապէս հաւասար ձայնով: Ուրեմն, այստեղ ոչ մի ժողովուրդ ոչ կարող է ճնշել միւսներին, ոչ էլ ինքը կարող է ճնշել միւսներից: Եւ մենք իսկապէս տես ում ենք, որ Զիցե-րիայում կողք-կողքի և հաշտ ապրում

են երեք տարրեր ազգութիւններ — գերմանացիք, ֆրանսիացիք և իտալացիք, տարրերն իրար միայն իրենց ծագումով, այլ և դաւանութեամբ:

Իրենց ներքին գործերում կանտօնները բոլորովին ազատ են. տեղական բոլոր խնդիրները վճռւում են իրենք, իրենց ուղածի պէս: Միւսնոյն ժամանակ, նրանք բոլորն իրար հաւասար են, ապրում են, ինչպէս ուզում են, բայց կազմելով մէկ և անբաժանելի ամբողջութիւն:

Ունիստ պետութեան օրինակ կարող է ծառայել Աւստրո Հունգարիան: Այդտեղ ապրում են և գերմանացիք, և՛ հունգարացիք, և սլաւօններ և իտալացիք: Թէև աւստրիական սահմանադրութեան §5-ի համաձայն «Բոլոր ժողովուրդներն իրաւահաւասար են», բայց իրօք, գործնականում, այդ ժողովուրդները և նշ մի ինքնուրոյնութիւն չունին: Կան արտօնակներ — գերմանացիք, հունգարացիք և լեհեր, որոնք

միաճամուռ ուժերով ճզմում և քամուս են միւս ժողովուրդների հիւթր:

Եւ այդ հասկանալի է: Ունիտար պետութեան անհրաժեշտ յատկա իշն է կազմուս՝ կեկսրոնացումն սխտեմի գործադրութիւնը, այսինքն՝ ունիտար պետութեան մէջ կառավարելու իշն աւութիւնը տրւում է ոչ թէ առանձին շրջաններին, այլ մի գլխաւոր ցեղի կամ կենտրոնի, որը և կառավարում է երկիրն իր քմաճառոյրի համաձայն, ի նկատի ունենալով բացառապէս իր շահերը, իսկ միւս ժողովուրդների կամ շրջանների ցանկութիւններն ու կենսական պահանջներն տմենելն հաշիւ չառնելով: Ունիտար պետութեան մէջ անխուսափելիօրէն տանահարում են քոյլերի իրաւունցները, այն ինչ ֆեդերատիւ պետութեան մէջ, ընդհակառակը, թագաւորում է միջադպային արդարութեան և կատարեալ իրաւահաւասարութեան սկզբունքը այն բոլոր ցեղերի ու ժողովրդների, որոնք կազմում են տեւալ պետութիւնը:

Բոլորովին սխալմամբ է Դերմանիան ֆեդերատիւ պետութիւն համարում: Նա ֆեդերատիւ է միայն անւանապէս: Ծիշտ է, նրա առանձին մասերը վայելում են որոշ ինքնավարութիւն, մինչև անգամ ունին իրենց առանձին միապետը, բայց և այդ աւերելոյք արդարութեամբ հանդերձ, տիւր է նրանց վիճակը. որովհետև նրանք ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ կամակատարները Պրուսիայի, որ ուղղութիւն է տալիս ամբողջ Դերմանիային:

Մինչդեռ ազատասէր ֆեդերատիւ Զւիցերիայում բոլոր դաշնակից պետութիւնները (կանտոնները) կատարեալապէս իրաւահաւասար են. Գերմանիայում Պրուսիան վարւում է քնացած պետութիւնների հետ՝ ինչպէս իր սեպհական տանը Տեսանք արդէն, որ Զւիցերիայում իւրաքանչիւր կանտոն, անկախ իր մեծութիւնից, ուղարկում է Դաշնակցական խորհուրդ երկու ներկայացուցիչ, ան ինչ Գերմանիայում մեծ պետութիւններն ուղարկում են

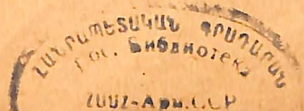
Դաշնակցական խորհուրդ աւելի պատգամաւորներ, քան մանրերը: Գերմանական Դաշնակցական խորհուրդի 58 պատգամաւորներնից 20 տալիս է Պրուսիան, այսինքն մէկ երրորդից աւելի: Այնպէս որ, բաւական է միւսներին 23 ձայն էլ ունենալ, և պրուսացիների մեծամասնութիւնն ապահովւած է: Գերմանական միւս պետութիւններն ուղարկում են 3-4 պատգամաւոր. կան պետութիւններ էլ, որոնք ուղարկում են միայն մէկ պատգամաւոր: Լաւ իրաւահաւաստութիւն է:

Դրա հետ միասին, պրուսական պատգամաւորները վայելում են այնպիսի արտօնութիւններ, որ չունեն կայսրութեան միւս պետութիւնները: Այդ պատճառով, պետական գործերը վճռելու ժամանակ, միշտ էլ տալահոված է Պրուսիայի մեծամասնութիւնը: Պրուսիան ինչ վճռից, այն էլ վճռւած է է բոլորի համար, մինչև իսկ բողոքելն անօգուտ է: Միապետները համարեա վաստակներն են պրուսական կայսրերի

և պետական հարցերի լուծման մէջ անդոր: Ամենքին յայտնի է, օրինակ, որ Բաւարիան այդ պատերազմը չէր ուզում, բայց Պրուսիան կամեցաւ և պատերազմն սկսեց:

Այսպէս ուրեմն, ունիտար պետութեան մէջ չկայ արդարութիւն, բոլոր ժողովուրդներն իրաւահաւասար չեն, կան ճնշողներ, կան և ճնշւածներ: Հետեալը, յանուն ընդհանուր ազատութեան, յանուն բոլոր ժողովուրդների հաւասարութեան և եղբայրութեան, մենք պէտք է բոլոր ուժերով մաքառենք և աշխատենք, որ Ռուսաստանում հաստատուի ֆրդերատիւ և ոչ ունիտար հանրապետութիւն: Ողբալի վիճակը փթած Աւստրիայի, ուր միացեալ ժողովուրդներն ապրում են ոչ լաւ, քան շունն ու կատուն, և սարսափը գերմանական իմպերիալիզմի պերճախօս պացոյց են այն բանի, թէ ինչ հետեանքներ կարող է ունենալ կառավարութեան ունիտար ձևը...

Այս մէկ: Բայց դեռ շարունակենք:

Յայտնի է, որ իբրև նշանաբան մենք յայտարարել ենք ռաւկալար հանրապետութեան գաղափարը։ Արդ՝ անխուսափելիօրէն հարց է ծագում—ձր ձեի կառավարութիւնն է ապահովում հանրապետութեան ռաւկալարութիւնը— ունիտար, (միացեալ) թէ՞ ֆեդերատիւ (զաշնակցական)։

Ունիտար ձեւը իշխանութիւնը տալիս է մի ցեղի կամ մի դասակարգի ձեռքը և զրանով ներկայանում է լուրջ սպառնալիք դեմոկրատիայի համար, որ միշտ եղել է պաշտպան միջադգաին արդ սրութեան սկզբունքի և ինտերնացիոնալի, բոլոր ժողովուրդների միացման հետեւաբար, դեմոկրատիզմը և ֆեդերալիզմը գնում են ձեռք ձեռքի տաւծ։ Իւրքը կեանքն էլ ցոյց է տալիս, որ միայն ֆեդերալ պետութիւններն են ամենապետեւիրասր— օրինակ, Հ. Կ. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները և Զւիցերիան, այն ինչ ունիսար ֆրանսիան բուրժուական երկիր է։ Ուրեմն, եթէ մեզ համար թան-

կազին և մեր սրտին մօտիկ է դեմոկրատիզմի գաղափարը, մենք պիտի անպայման ջանանք ապահովել արդէն ընդունւած ֆեդերատիւ կազմը Ռուսաստանում։

Երրորդ՝ ունիտարիզմը, որպէս տեսութիւն մի ժողովրդի պերիշխանութեան միաների վերաբերմամբ, մօտենում է գերմանական իմպերիալիզմին և անխուսափելի կերպով կապւած է զանազան «նաճողական ճրգտումներին» հետ, որպիսի երևոյթը մենք տեսնում ենք մեր թշնամի երկիրներում։ Գերմանիայում և Աւստրիայում։ Իրենց նաճողական ձգտումներն իրականացնելու համար, այդ պետութիւններն ստիպւած են շարունակ զօրեղացնել իրենց սպառազինումը, որի արդիւնքն է հանգրսանում ներկայ հրկշային, իր նմանը չունեցող մարդկային սպանդանոցը... Այն ինչ ֆեդերատիւ պետութիւնները չունեն նաճողական, «տար կտորներ» յափըշտակելու ձգտումներ։ Նրանց ըն-

դարձակումը բոլորովին այլ ճանապարհներով է կատարւում—խաղաղ և սիրալոյսաբար միացման ճանապարհով: Իրենց ազատ կամքով շարունակ նորանոր անդամներ են միանում նրանց: Դրա համար էլ նրանց հարկաւոր չեն հսկայական և ժողովրդական խոշոր գումարներ կլանող ձեռնարկութիւններ: Ֆեդերատիւ պետութիւնների մեծ մասը նոյն իսկ չունի մշտական զօրք—Զւիցերլա, Միացեալ Նահանգներ: Նրանց ունեցած զսրքի նւազագոյն քանակութիւնը ծառայում է ոչ թէ արձակումներ գործելու, այլ երկիրը արձախնի սպառնալիքներից պաշտպանելու համար: Ահա թէ ինչո՞ւ Ֆեդերալիզմը գերեզմանն է միլիտարիզմի: Ֆեդերալիզմ և միլիտարիզմ—սրանք հակառակաց գաղափարներ են և իրար մօտենալ երբէք չեն կարող:

Անհրաժեշտ է ընդգծել մի հանգամանք ևս յօգուտ Ռուսաստանի ֆեդերատիւ հանրապետութեան: Դա հետեւեալն է.—Ռուսական ֆեդերացիա-

յի հաստատումով կը լուծւեն այն երկու ցաւոտ հարցերը, որոնք մինչև այժմ ահազին դժբախտութիւնների պատճառ են հանդիսացել—Սլաւոնական և Բալկանեան (Սլեկիւեան) հարցերը:

Խնդիրը երկու խօսքով հետեւեալն է.— Ռուսաստանն ի հնուց անտի զգում և գիտակցում է, որ ինքը կապած է ֆնայած սլաւոնականութեան հետ, մասնաւորապէս հարաւային սլաւոնների՝ սերբ «սլաւարների» և բուլղարների հետ: Ռուս մարդիկ միշտ ջերմազին արձագանքել են տաճիկ լծի տակ տառապող արեան և կրօնի եղբայրների հառաչանքներին: Եւ հին կառավարութիւնը կարողացաւ օգտագործել ռուսական այդ անկեղծ զգացմունքը իր նպատակների օգտին: Ռուսական արիւնով հեղեղելով Բալկանները՝ նա ազատեց Սերբիան և Բուլղարիան: Բայց զրա հետ միասին նա որոշեց իր «ունիտար» ձեռքը դնել Բուլղարիայի վրայ և բանը հասցրեց

այնտեղ, որ Ռուսաստանի համար ազօթող բողոքները թշնամացոյն իրենց մեծ եղբայրների հետ:

Ռուսական բարձրագոյն իշխանութեան ներքոյ սլաւոնական մէկ միութիւն կազմելու զազափարր ծաւալւած էր ոչ միայն Ռուսաստանում— դեկարրիստներ, Կոստոմարով, հրապարակաբօս Մ. Դրազոմանով այլ և իրենց՝ սլաւոնների մէջ: Սակայն ներանց շատ էր վախեցնում ռուսական տիրապետութեան տակ ջախջախւած Լեհաստանի ճակատագիրը, այն Լեհաստանի, որի վերաբերմամբ ռուսական կառավարութիւնը «ռուսացման» զօրեղ քաղաքականութեան էր հետևում: Մի կողմից ձգտելով միանալ դաւան կից Ռուսաստանին, միւս կողմից սլաւոնները վախենում էին, թէ մի գոյցէ ռուսական կառավարութիւնը, յանուն իր «ունիտար» ձգտումների, զրկի նրանց ինքնուրոյնութեան այն սաւերից, որ վաշկում էին նրանք Աւստրո-Հունգարիայում:

Այդ պատճառով էլ համասլաւոնական միութեան գաղափարը—բոլոր սլաւոն ցեղերի Ֆեդերացիան—թւում էր այս ժամանակ մի անիրականալի ցնորք, որովհետև նրա իրականացման համար հարկաւոր պիտի լինէր զոհարել ազգութիւնը: Սակայն այժմ, երբ Ռուսաստանում ծնունդ է առնում Ֆեդերատիւ հանրապետութիւնը, սլաւոնները սիրով կմտնեն նրա կողմի մէջ՝ որպէս ինքնուրոյն, լաւ-ինքավար, բաղկացող մասեր:

Կարող է պատահել, որ ռուսական Ֆեդերացիային միանայ նաև Լեհաստանը, թէկուզ զուտ տնտեսական դրդիչներով, քանի որ նա չի ունենալու ազատ ճանապարհ դէպի ծովը և, ուրեմն, ոտիպւած պիտի լինի իր առևտուրն անել մի ուրիշ պետութեան միջոցով: Նրա միացումը ռուսական Ֆեդերատիւ հանրապետութեանը կտայ նրան ահագին օգուտներ այդ տեսակէտից՝ միևնոյն ժամանակ նաև ապահովելով նրա քաղաքական և տնտե-

ճական անկախութիւնը: Եւ կատար-
ւած մի քանի փաստերն ասում են,
որ նա արդէն պատրաստ է քայլեր
անել այդ ուղղութեամբ:

Աւելորդ չի լինի այստեղ նկատել, որ
Նիկոլայ Ու-ի կառավարութեան զըժ-
բախտ ճախատագիրն «այլազգիներին»
ճնշող իր քաղաքականութեամբ շատ է
վախեցրել և Աւստրիա-ին: Աւստրիա-
կան կառավարութիւնը պատրաստ է
մեծ զիջումներ անելու և մինչև ան-
գամ սկսել է իր շոյիչ խաղերը երկրում
բնակւող «այլազգիներին» հետ: Կամե-
նում են աւստրիական սլաւոններին
հաւասարացնել գերմանացիներին և
հունգարներին, աւստրիական բոլոր
ժողովուրդները դարձնել իրաւահաւա-
սար: Մտածում են Աւստրո-Հունգա-
րական «երկամէկ» միապետութիւնից
ստեծել մի «եռամէկ» միապետու-
թիւն՝ Աւստրո-Հունգարո-Սլաւիա՝ ա դ
«Սլաւոն» պետութեան զլուխ կարգե-
լով Չերնոգորական արքայորդուն, որ

իր հայրենիքը վաճառեց Աւստրիա-
ցիներին:

Որո՞շ է, որ այս նոր թխւած «Հա-
րաւային-Սլաւիա» այսինքն՝ այն պե-
տութիւնը, որ պիտի կազմէի հարա-
ւային սլաւոններից և մոսկի Աւստրիա-
կան կայսրութեան մէջ, ամբողջովին
կախւած պիտի լինի Աւստրիայից:
Այսպիսով ազատ Ֆեդերացիայի փո-
խարէն պիտի ստացւի մի խաբէու-
թիւն. Աւստրիայում առաջւայ նման
կրկին պիտի իշխեն գերմանացիները,
սլաւոնների դրութիւնը ոչնչով չպիտի
բարւոքի: Պիտի լինի նոյնը, ինչ որ
Ֆերմանիայում, ուր ֆեդերացիայի քո-
ղի տակ իշխում են պրուսսացիները:

Դրա հակառակը, եթէ Ռուսաստա-
նին յաջողէր ստեղծել «Բալկանեան
Ֆեդերացիա», Բալկանեան ազգերի
զաշնակցութիւն, որ մօտ էր իրակա-
նալու 1912 թւին, այն ժամանակ Ռու-
սաստանը՝ Ռումանիայի և Սերբիայի
միջով ճանապարհ կունենար դէպի
բաց, տաք ծովը և Կ-Պօլսի ու նիդուց-

ների հարցը նրա համար կը կորցնէր իր սրութիւնը:

Ինչպէս էլ որ լինի, ֆեդերացիան Ռուսաստանում ապահովում է խաղաղութիւնը Բալկաններում և արևմուտքում՝ հանդիսանալով նաև միակ բանալին Ռուսաստանի և իր արևմտեան հարևանների բարդ յարաբերութիւնների լուծման: Միայն ֆեդերացիան կարող է ցրել Բալկաններին՝ բոլոր ընդհարումների և վէճերի այդ օջախի խտացած մթնոլորտը:

Ֆեդերատիւ ռամկավար հանրապետութիւն. անհն կառավարութեան այն միակ ձևը, որ կտայ Ռուսաստանին բարօրութիւն և խաղաղութիւն:

Առ այժմ չենք մտնում քննութեան մէջ այն հարցի, որ բնականօրէն բըղխում է յիշեալ դրութիւնից, թէ արդեօք ինչպիսի ֆեդերացիա պիտի լինի Ռուսաստանում—ֆեդերացիա պետութիւններին, թէ ֆեդերացիա ժողովուրդների (ցեղերի : — Ինչո՞ւ: Որովհետև միշտ չի կարելի ճիշտ և արդա-

րութեամբ ասել, թէ այս ինչ շրջանը բնականօրէն է միայն այս ինչ ցեղով, կարող են լինել շրջաններ խառն բնակչութեամբ: Որինակ, ինչպէս վարես Մերձքալտեան երկրի հանդէպ. էստոնական է նա, թէ գերմանական: Դա է պատճառը, որ ոմանք (օր. Աւստրիայում առաջարկում են հիմնել ինքնավարութիւն ոչ ըստ շրջանների, այլ ըստ ժողովուրդների, անկախ այն բանից, քե որեւէ եւ վերջիններք տեղաւորւած, երկրի որ մասն են բռնում: Այս սխտեմի վործադրութեան դէպքում ամբողջ պետութիւնը կբաժանւի ոչ թէ ինքնուրոյն պետութիւնների, այլ զուտ վարչական նահանգների կամ շրջանների, բոլորովին անկախ այն բանից, թ ով է այս կամ այն շրջանում բնակւում:

Մենք չենք զբաղւի այդ հարցի քննութեամբ: Նրան կը պատասխանի ինքը կեանքը. նա կվճռի, թէ որն է յարմարագոյնը—պետութիւններին ֆեդերացիան, թէ ժողովուրդներին: Կա-

բող է պատահել, որ մի դէպքում յարմար կհամարւի մէկը, մի այլ դէպքում՝ միւսը և միևնոյն պատուիեան մէջ, միաժամանակ գործնականում կկիրառւին երկու եղանակն էլ: Մեզ այժմ հետաքրքրում են ոչ թէ մասնաւոր խնդիրներ, այլ մի հիմնական դրութիւն, այն է՝ ինչպիսի հանրապետութիւն է հարկաւոր Ռուսաստանին-Ֆեդերատիւ, թէ ունիտար:

Դատողութիւնն ու իրերի դրութիւնը մեզ բերում են այն եզրակացութեան, թէ Ռուսաստանում կարող է լինել միայն ֆեդերատիւ հանրապետութիւն: Սակայն կարող է պատահել, որ մեր բոլոր «խորիմաստ դատողութիւններից» աւելի պերճ խօսի ինքը կեանքը, որ կարողացաւ մինչև իսկ ալիոր հնու-թեան մէջ ստեղծել Արեւական դաշնակցութիւնը Յունաստանում: Ֆեդերալիզմի գաղափարն այնուհետև խլացաւ, երբ թագաւորել սկսեց «երկաթեայ» Հոռմը, որն ամեն ինչ խորտակեց իր զինւորական թաթի ծանրութեան ներ-

քոյ: Յետոյ, ժամանակ առ ժամանակ կազմաւած դաշնակցութիւնները, ինչպէս օրինակ՝ Գերմանական աղզի, Սրբազան Հոռմէական Կայսրութիւնը աւելի կամ պակաս չափով մօտենում են «Ֆեդերացիա» խօսքի ներկայ ըմբռնումին, բայց իր իսկական իմաստով ֆեդերացիայի գաղափարը զարգանալ սկսեց շատ աւելի ուշ, XIX դարում, իտալացի նշանաւոր յեղափոխական Մաձինից սկսած: Եւ խօսքը մի անգամից գործի է փոխւում, մէկը միւսի յետևից ծլում են նոր-նոր ֆեդերացիաներ, իսկ հսերն աւելի ամրապնդւում և ընդարձակւում են:

Ներկայումս մենք ունենք եօթ ֆեդերատիւ պետութիւն-- Զւիցերիա՝ Եւրոպայում, Միացեալ Նահանգները, Կանադա, Մեքսիկա, Բրազիլիա և Արգենտինա՝ երկու Ամերիկաներում և, վերջապէս, ամբողջ Աւստրալիան, որ իբրև մի ամբողջական ֆեդերատիւ պետութիւն, մտնում է մեծ Բրիտանական պետական համակարգութեան մէջ:

Ֆեդերատիւ պետութիւններ թիւն աճում է սնտովոր արագութեամբ: Ֆեդերալիզմի զաղափարների զօրեղ զարգացումը Ֆրանսիայում, Անգլիայում և մինչև անգամ Սպանիայում, ուր երազում են Պօրտուգալիայի հետ միասին կազմել մէկ միացեալ Ֆեդերատիւ պետութիւն «Իբերական հանրապետութիւն» անունով—այս բոլորը պարզ ապացուցանում են, որ Ֆեդերալիզմն իր մէջ ունի թարմ, երիտասարդ և կենսական անսպառ հիւթ: Ֆեդերալիզմն է ճանապարհը նոր պետութիւնների առաջացման (Ամերիկայում) ինչպէս և հին պետութիւնների բարեկարգման և բարեշինութեան (Եւրոպայում և Զինաստանը՝ Ասիա ու):

Ապագան Ֆեդերալիզմինն է, որովհետև Ֆեդերալիզմը բոլոր ազգերի, բոլոր ժողովուրդների ու ցեղերի խաղաղ միացումն է, որովհետև միայն Ֆեդերալիզմի մէջ է միլիտարիզմի գերեզմանը և ամբողջ աշխարհի խաղաղութեան գրաւականը:

Միայն Ֆեդերալիզմի մէջ կրնի համաշխարհային պատերազմից յոգնած մարդկութիւնն իր ազգային խնդիրների արդար լուծումը, որի համար այնքան մարդկային սրբազան արիւն է թափւած, այնքան երիտասարդ, կենսունակ և եռուն ուժեր են ընկած...

Եւ ապագան ցոյց կտայ, որ այդ աշխարհն է:

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ «ԱՇԽԱՏԱԻՈՐ»-Ի
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐՔՈՅԿՆԵՐԸ

1. Ե. Բրեեկո. Բրեեկովսկայա. — Ինչ-պէտք է անել Հիմնադ. Ժող. 5 կ.
2. Ն. Ա. Բուբակին. — Հողի սեփականութիւնը և համայնական սեփականութիւնը 10 կողմ.
3. Վ. Խորենի. — Ինչ է սոցիալիզմը. 15 կ.
4. Ժ. Ժարես. — Մաղաղութեան գաղափարը. գինն է 10 կողմ.
5. Վ. Խ—նի. — Մեր ծրագիրը — Հայ Յ. Դաճուկյութեան ծրագրի պարզ բացատրութիւնը — գինն է 20 կ.
6. Կարեկիւկ. — Նոր լեռան քարոզը, թարգ. Տ. Յ. 10 կ.
7. Վ. Կլինեյմ Լիբկնեյտ. — Սարդերը և ճանճերը, գինն է 10 կ.
8. Լիբիւն. — Ինչ է Հիմնադիր Ժողովը Ռուս. թարգ. օր. Լ. Յարութիւն-նեան գինն է 10 կողմ.
9. Վ. Խորենի. — Երբ և ինչպէս պէտք է լինի սոցիալիստական յեղափոխութիւնը գինն է 50.
10. Պ. Իււլիւսիչ. — Աշխատաւորների Միջազգային Միութիւնը (Ռուս-երէնից փոխադրեց Ռուսոն. գ. 20 կ.
11. Վ. Խորենի. — Սոցիալիզմ և բուրձականութիւն, գինն է 20 կ.:
12. Գ. Ն. Կլոմիկի. — Ինչ է Ֆեդե-րատիւ հանրապետութիւնը, ռուս. ազատ թարգ. Իրադեկ, գ. 20 կ.:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0198636

